
ŽIVOT I PJESME
PETRA PRERADOVIĆA
PRIREDIO R. F. MAGJER

DOJAKOŠNJA IZVANREDNA IZDANJA KLUBA
HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA U OSIJEKU
(UREDNUJE R. F. MAGJER)

- Kornelije Bosiljčević: „Niz zlatnih zrnaca za hrvatska srca“. 1910.
- R. F. Magjer: „Uspomeni Stanka Vraza“. 1910.
- Lj. Dlustuš: „Proslov na sijelu prigodom Narodnog blagdana 5. VII. 1911.“
- Dr. Jan Magiera: „Crtice iz poljske književnosti“. 1911.
- Prof. J. V. Perić: „O sveopćoj pučkoj prosvjeti“. 1912.
- R. F. Magjer: „Uspomeni F. S. Kuhača“. 1912.
- F. Barušić: „Pabirci“. Male pripovijesti. 1912.
- Lj. Dlustuš: „Dr. Franjo Marković“. 1915.
- R. F. Magjer: „Život i pjesme Petra Pteradovića“. 1916.

OPASKA. Sveska 1.—7. ne može se više dobiti. Članovi „K. H. K.“ u O., dobivaju izvanredna izdanja na dar, ali treba da pošalju kouvertu sa napisanim naslovom i markom.

*Rod bo samo, koj si mrtve štuje
Na prošasti budućnost si snuje.*

P. Preradović

PETAR PRERADOVIĆ

ŽIVOT I PJESME
PETRA PRERADOVIĆA

PRIREDIO R. F. MAGJER
OSIJEK
1916

SVEUČILIŠTE
JOSIPA JURJA STROSSMAYERA
U OSIJEKU
GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA
OSIJEK
Broj inventara: 366.429
Signatura: 880.2-1

22

GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA
OSIJEK

871311624

IZVANREDNO IZDANJE KLUBA HRVATSKIH
KNJIŽEVNIKA U OSIJEKU
TISAK D. LAUBNERA

Životopis Petra Preradovića.

Kao što je Demeter najbolji drame-tičar, Mažuranić najbolji epik, tako je Preradović najbolji hrvatski liričar novijega doba, a smatra se uopće pjesničkim prvakom u ovo četiri vijeka hrvatskog umjetnog pjesništva.

Na pjesničkom polju oglasio se prvi-put u Kuzmanićevoj „Zori dalmatinskoj“ (g. 1844.) pjesmom „Zora puca, bit će dana“; a naskoro slijediše: „Djed i unuk“ i „Putnik“, najpopularnije pjesme hrvatske.

Nije mnogo pjevalo, ali većina nje-govih pjesama je suho zlato, te i nije čudo, da ih je toliko narod zavolio.

Pjesnik izdao ih je sam u dva puta: g. 1846. „Prvence“, a g. 1851. „Nove pjesme“.

Najbolje je uspio u čustvenoj lirskoj poeziji, koja mu je većinom ljubavne i rodoljubne sadržine, a okušao je svoje sile i u epu („Prvi ljudi“ i „Lopudska sirotica“) i drami. Epi ostadoše žalibože nedovršeni.

Spjevao je dramu „Kraljević Marko“, gdje govori o narodnomc uzgoju i libreto za operu u 4 čina „Vladimir i Kosara“.

Prevodio je Dantea (V. spjev) i neke njemačke i poljske pjesnike.

Preradović se rodi 19. ožujka 1818. u Grabrovniči kraj Bjelovara, odakle — svršivši tamošnju vojničku školu — krenu u vojnu akademiju u Bečkom Novom Mjestu, gdje se već javlja njemačkom pjesmom.

Postavši poručnikom posjeti svoju mater i prolazeći Zagrebom doču glase o ilirskom pokretu. Godine 1838 bi premješten u Milan, te sreća htjede da se ovdje upozna sa Kukuljevićem, a poslije u Mlecima sa Dimitrovićem, koji ga predobiše za hrvatsku knjigu. Od 1843.—1847. službovaše u Zadru, za tim do 1849. ratovaše u Italiji. Te godine budne namješten u Zagrebu kod bojnog odsjeka

banskog vijeća, dok g. 1851. ne posta pobočnikom bana Jelačića.

Već se prije toga oženio i postao kapetanom. U časti napredovaše sve više, a živio je poslije što ratujući u Italiji, što službujući u raznim gradovima u Ugarskoj, Hrvatskoj i u Beču. Svojim vrlinama uspe se do generalske časti.

Već u Temišvaru šezdesetih godina opasno oboli, te svojoj boljetici tražaše svuda lijeka. Nemogavši ga naći, podleže joj u Farafeldu kod Veslave, te bude sahranjen u Beču, odakle mu haran narod prenese smrtne ostatke 11. srpnja 1879. u Zagrebu, gdje mu na Mirogoju podiže lijep mramorni spomenik.*)

Josip Milaković

Smrt Petra Preradovića.

Početkom prosinca god. 1848. puče po Zagrebu glas, da je Preradović u Italiji poginuo na ratištu. Tim povodom napisao je Bogoslov Šulek u 141. broju „Narodnih Novina“ ovaj nekrolog:

*) „Naša pjesma“, antologija hrvatskog pjesništva, 1905., str. 273.

Žalosnu dužnost izvršujemo. Ponaj-krasniju diku našega Parnasa ugrabila nam je smrt. Nema više nježnoga pijevca „Putnika“ i tolikih drugih miloglasnih pjesama, nema više Petra Preradovića!

— Nije mu bilo suđeno proslaviti slobodnu domovinu, kao što ju je tješio i hrabrio, kad je pod teškim jarmom stenjala. Da, nije mu bilo ni suđeno vidjeti oslobođene domovine, iz koje ga sudbina bijaše odvukla prije, nego što joj rujna zora samostalnosti pomoli lice. Na nesretnoj zemlji Italije prolio je svoju rodoljubivu krvcu i kosti njegove gazit će neposvećena noga tuđinaca, a naskoro ne će nitko ni znati, gdje počiva ono srce, koje je za rod do zadnjega časa kucalo. Kolika to šteta za nas! Iz svake kaplje krvi, koja je talijanske njive napojila, bio bi niknuo krasni cvjetić, nebesna hrana narodu, a po jedan stup za spomenik pokojniku. A sad će možda iz nje drač i korov pronići. — Da sve naše krasno cvijeće hladnokrvno pregorimo, koje je okrutna smrt pokosila na zlosretnim poljanama Italije, ne bi mogli pregorjeti Preradovića, kojega ime bijaše već otišlo od usta do usta, te je postao

ljubimac sviju prijatelja krasne poezije. Njegovimi „Prvijenci“ naslađuje se svako nježno srce. Pa nije to bio jedini plod; um njegov bijaše kao neiscrpljivi izvor krasnih ideja i uzora, kojimi je htio svoj narod nadariti. Dočim su naokolo bojni topovi gruvali, on je pisao izvornu dramu „Marka Kraljevića“. U ovoj je smjerao predstaviti preporodaj našega naroda. I sudeć po crticama istoga umotvora, koje bijaše piscu ovih redaka priopćio, mogasmo se nadati genijalnomu djelu. Ali ga je okrutna smrt pretekla prije, nego je dramu svršio. Od djela toga ostali su samo ulomci.

U sadašnjem je stanju literature naše smrt Preradovića za nas šteta nenadoknadna. Kolikimi krasnimi stvorovima bio bi on obogatio i ukrasio našu knjigu, da nam ga nije sudbina otela.

Gdje je i kako je Preradović poginuo, ne znamo još pravo; al da se je sa životom rastavio, to je turobna ali cijela istina. Možda će nas o tom koji njegov prijatelj izvijestiti. A smrt bi se ova bila mogla prepriječiti, da su oni, na kojih spadaše, poslušali njegovu prošnju i da su mu opredijelili u domovini pri-

mjernu službu. Sva njegova privatna pisma ginula su za domovinom. Al ovoj njegovoј želji zadovoljeno je istom onda, pošto je žrtvom postao svoje dužnosti. Bijaše kapetan kod pukovnije grofa Gjulaja.

U ostalom bio je Preradović jedna od onih rijetkih poštenih duša, kakvih ćeš slabo na svijetu naći. Njegovi priatelji ljubili su ga od sve duše, a on je dostojan ljubavi. Čedan, marljiv, pa opet pun duha i značaja, bio je osobit odlikovan od svojih drugova i poglavara. Oplakuje ga samohrana majka i tužna zaručnica — ta šta rekoh, oplakuju ga svi, koji su ga poznavali glavom ili po plodovima. — *Monumentum aere perennius.*

*

Na sreću hrvatskoga naroda Preradović je još poslije toga kobnoga glasa živio dvadeset i četiri godine.

Hrvatski vladika Josip Juraj Strossmayer navijestio je tada smrt svojega prijatelja u hrvatskom saboru ovim riječima :

Visoki sabore ! Imam visokoj kući veoma tužnu vijest priopćiti, da je general

Preradović 18. ovoga mjeseca (kolovoza, godine 1872.) u Beču preminuo.

Gospodo! ja ne imam riječi, kojima bi dovoljno žalost svoga srca izrazio nad gubitkom toga svoga prijatelja. Ja mislim, da nijesu samo prijatelji na pokojniku mnogo izgubili, nego je izgubio cijeli narod. Izgubio je narod naš u njem plemenita i izobražena muža, koji je svomu zvanju na čast služio; izgubio je narod naš veleumnoga pjesnika, kojemu po mojoj bar mnijenju kao liričnomu premca ne ima; izgubio je narod naš u njem vrlo čista i neporočna značaja čovjeka. Ja sam s pokojnikom do posljednih dana dopisivao i mogu vas uvjeriti, da je u plemenitoj duši njegovoj nevolja, koja narod tišti, odziva našla i Bog zna, je li nije i to doprinijelo, da je prerano u hladni grob otišao. Mogu vas uvjeriti, da je jedna od najtopljih želja, koju je pokojnikova plemenita duša pred tvorca donijela, da se Bog našemu narodu smiluje i da ga od svakoga zla oslobođe. Trud nastojanja mu bijaše, da si naš narod onaj uvjet slobode i narodne samosvojnosti priskrbi, bez kojega ne može biti govora o uspješnom radu.

Znano će biti svim, da je pokojni general Preradović nedavno našim slavnim pokojnikom lijep spomenik podignuo, dokim je divnim načinom njihove vrline i kreposti opjevao. Mislim, da je sad naša, da se pokojnikove vrline spomenu, koje su ga među najodličnije sinove domovine naše uvrstile; mislim, da će pogoditi volju i želju svih nas, ako vas pozovem, da ustanemo i kažemo: „Lahka mu zemljica i vječna mu slava u uspomeni naroda!“

Na ove riječi svi se zastupnici podigoše listom i klikoše u jedan glas: Slava mu!

Pjesme Petra Preradovića.

U Preradovićevoj poeziji odrazuju se tri najznamenitija decenija u životu hrvatskoga naroda u XIX. stoljeću: u njoj je jakim crtama označeno doba preporoda (1844—1850), doba apsolutizma (1850—1860) i doba konstitucije (1860—1872). Kad se hrvatski narod iz mrtvila budio i preporadao, i Preradović, koji se u tuđini odnaradio i zaboravio materinsku riječ, iznenada se preporađa, te je i njegova poezija u to doba puna radosti i

nada. Kad je narod za vrijeme bezustavne vlade (apsolutizma) u potištenosti očajavao, tada i Preradović očajava, ali i tješi narod pouzdanjem u Boga pravednika, koji štiti pravo. A kad je narodu povraćen ustav (konstitucija), pa se on mogao opet razvijati i dizati, javila se Preradovićeva poezija novom krepčinom, pa se sada razvila najbujnije i uzdigla se najviše.

Hrvatski su pruporoditelji, sami mladi, oduševljeni rodoljubi, počeli buditi među uspavanim narodom narodnu svijest, da on spozna svoju narodnost i osjeti težnju za svoje jedinstvo. Ovim radom udariše oni osnov našem prosvjetnom i političkom životu, a za buđenje narodne svijesti bilo im je glavno sredstvo — pjesma.

I Preradović budi pjesmom svoj narod, ali on se pomolio nešto kasnije, kad je već prošlo prvo najzanosnije doba preporoda (1835—1843), pa već i prve nje-gove pjesme karakteriše ozbiljnije doba preporoda. One su ipak djelovale i u ovo doba najvećom silom i sugestivnošću, a i danas su nam drage, a to zato, jer su se izvile iz pjesnikove duše sasvim prirodno. Preradović bio je dijete časnika graničara.

Otac mu je za rana umr'o, a on je bio primljen kao siroče bez oca u vojnički zavod u Bečkom Novom Mjestu. Tu bijaše od desete do osamnaeste godine, a odgajao se u njemačkom duhu, te je već kao pitomac ovoga zavoda pjevao njemačke pjesme. Nije čudo, da je ovdje daleko od domovine zaboravio hrvatski, te nije mogao govoriti ni sa rođenom majkom, kad se kao mladi časnik vratio u Hrvatsku. Na sreću desio se kod iste pukovnije s mladim odnarođenim pjesnikom Ivan Kukuljević-Sakcinski, i on je znatno utjecao na Preradovića. Ne za dugo počeo je on pjevati njemačke pjesme hrvatskog sadržaja, a kad je naučio jezik materinji, propjevao je hrvatski. Preradović se dakle sam iz mrtvila probudio i preporodio u duhu narodnome, pa zato su prve njegove krasne pjesme: „Zora puca bit će dana“ (1844), „Putnik“ (1844) te „Djed i unuk“ (1845) izražaj preporoda pjesnikova i narodnoga.

Preradović već u ovo doba dublje shvaća pjesnički rad: on ne ide samo za časovitom svrhom, da narod budi i oduševljava, već on nastoji, da njegova pjesma bude doista pjesma. On umah

pomno pazi na oblik i izražaj pjesme, a svaka njegova pjesma ima neku ideju.*)

Dr. Branko Drechsler

*

Preradović je do g. 1863. pjevao samo trohejskim mjerilom: izmjenjuju se u njega trohejski šesterci, osmerci, deseterci sa ženskom ili muškom rimom, te tako postaju na izmjenu stihovi za slog kraći. Samo dvije pjesme („Dvosloge“ i „U smrt J. Kollára“) spjevao je u elegijskom distihu prema akcentu. Istom napomenute godine počne odabirati za uzvišenije pjesme mjerila klasične starine: heksametar, Alcejevu i Saphinu strofu po nacelu Veberove metrike, koja hoće, da kvantitetu postavi na mjesto akcenta. Preradović se mnogo mučio oko toga, da sapne svoje misli u verige kvantitete. To svjedoče nacrti, kojih ima po desetak za jednu pjesmu. O metrici piše Trnskomu u pismu 17. svibnja 1863. iz Tamišvara:

Ti nesi zadovoljan sa slobodnijimi stihovi, koje ja upotrebljavam, i još prije Veberove razprave upotrebljavao jesam. Ja držim, da se narodne metrike

*) „Probrane pjesme P. Preradovića“, 1907 str. I.—II.

samo u onih pjesmali držati moramo, gdje na narodnu pjevamo, ali u ostalom, da je narodni način stihotvorstva za umjetne pjesme pretiesna košulja i da glede tih sve naobražene narode slediti smijemo, koji se u tom obziru slobodnije kreću. I onako je već velika muka pjesniku prevaliti kojekakve po-tečkoće, zašto da si bez potrebe i tu krila veže?

Nama se ipak čini, da je ovo nastojanje bilo u Preradovića na štetu ljepote, jer je u metarskom obliku ovih pjesama teško naći sklad.

Preradović je uopće dugo i pomno izradivao svoje pjesme. Nije se bojao nikakva truda.

Dobro je osjećao Preradović, što je nekom zgodom napisao i Turgenjev: Bez rada, bez ozbiljna rada ostat će pisac — diletant. Značajno je, što Okrugliću piše iz Tamišvara 1. lipnja 1863.:

Pjesme su ponajviše relativne vrednosti, ne dopada se svaka svakom; budimo zadovoljni, ako se gdjekoja gdjekomu dopadne, jerbo u sadašnjem materialnom svetu malo tko se na pjesmu i obazre, kao težak oruć i kopajući ne mari za uzgredne cvjetke, kao da ih i ne ima. Želim vam i dalje dobar uspjeh na pjesničkom polju, smatrajte radnju na njemu kao zabavu i nasladu, a ne kao svakidanji hljeb!

U Preradovića ima veoma malo humora. Njegovu slavensku rodoljubivost karakteriše, što mu u pjesmi nema ni

klasične mitologije, pa što ima u opće mitologije, spominju se samo Vile, Leljo i Lada. Općenita je značajka Preradovićeve poezije neka blagost i ozbiljnost, koju će zapadnjak lako otkriti ne samo u slavenskih idealista, nego i realista.

Preradović je idealista. On promatra svijet s točke pjesničkoga idealizma, te neprestano teži k idealima, i pun je etičke visine. Preradović je svećenik uz oltar idealja, kod kojega služi časno do svoje smrti. Zato je više uzvišen i poletan, nego opsežan i mnogostručan, više ognjevit i čist, nego stvarač lica iz života. U njega nema psihologijske dubine, koja ide za karakteristikom ljudi i čovječanstva, otkrivaјуći njihove strasti i ideje. Preradović ne promatra svijeta, kakav jest; njega ne zanima istinito stanje, nego ideali.

Hladnokrvnost pjesnikove čudi i spiritistični optimizam očuvali su u Preradovića pravu umjetničku mjeru. On je uvijek umio spajati uzvišene misli i zvonki stih, sačuvati estetičku ljepotu u pjesmi, a da nikada ne posrne u očaj ili strast. Preradović je pjesnik budućnosti, pa kao idealista ide ga jedno od prvih mjesta u slavenskom pjesničkom svijetu. Samo

treba pravo biserje tražiti ne na površju, nego u dubini mora. Ako i nije sabirao u sebi svih skrovišta ljudskoga srca i uma, ipak je svojim smjerom hrvatskomu narodu, koji treba idealu, velik i zlato-ustan prorok. Kao i u drugih korifeja moderne refleksivne poezije (n. pr. Schiller-a ili Hugona), naći će se i u našega Preradovića gdješto prebjuna retorika, ali će njegove visoke, plemenite i snažne pjesme — i mislima i oblikom uspaljivati srca Hrvata, dok ih bude. Njegova je poezija gotski hram, u kojem pjesnik na glavnom oltaru pali žrtvu patriotizmu.

Njegova usta, i mrtva u grobu, još govore narodu riječ utjehe i ponosa. Njegove kosti i pod grobnom pločom dršću još od domovinske ljubavi. Preradović je nanuo hrvatskomu narodu divno evanđelje, a do nas je, da ga ne slavimo samo zborom, nego i tvorom. Tko znade, što nam je Preradović, na njegovu će grobu kliknuti njegovim riječima: Hvala, hvala, oj Providi, da si nam ga dala !*)

Milivoj Šrepel

*

*) P. Preradović „Izabrane pjesme“, 1890., str. LXXVI.—LXXVII.

Kao pjesnik ostavio je iza sebe trag prvoga hrvatskog misaonog liričara, koji je još za života bio smatran najvećim pjesnikom svoga vremena. Biskup Strossmayer veli u saboru na glas o njegovoj smrti, da mu kao liričnomu pjesniku „premca nema“. Popularnost je stekao već s prvim pjesmama zbog njihove neobične samorodnosti, lakoće sloga, zvonkosti stiha, slikovitosti i plastičnosti, vedrine i mira, topote i istine, a naročito zbog zdravog i jedrog narodnog jezika. „Moja je vila prostačica, koja u jutru prije sunca skute prisuče, te oko kuće po svojoj bašći i livadi onog cvijeća mi nabere, koje u jutro rascvjetano nadje“ veli Preradović u jednom privatnom pismu, dok u drugom jednom naglasuje, da valja pjevati tako, da narod razumi i lakše u se primi, kao što je pjevao starac Milovan Kačić. Zato je Preradović uzimao narodne motive i pjevao na narodnu prema ženskim pjesmama uzimajući dijaloge, u kojima se razgovara more i djeva, ptica i djeva, djeva i momak, djevojka i lastavica, zemlja i mjesec, ruža i slavulj, dan i noć, konj i junak (u „pri-morskim“ i „noćnim“ pjesmicama) i t. d.

Zato je odabirao i alegorijsku formu kao n. pr. u Putniku, Djedu i unuku, Mojoj lađi, Ruži i ljubici, Ribicama, Našoj Anki, Dvjema pticama i t. d. Kasnije je više refleksivan, retoričan, filozofičan i didaktičan. Erotska mu je lirika topla i direktna sa zdravom sentimentalnošću, dok je ona rodoljubna žarka, svečana, himnična (naročito u odama). Po idejama je Preradović romantični idejalista, humani optimista, zadojen etikom spiritizma i supranaturalizma, a obasjan zrakama poljskog mesijanizma. Šrepel zove prve njegove pjesme cvjetnom dolinom, a one kasnije visokim gorama, jer u kasnijoj njegovoј „radionici misli“ preteže arhitektonika i veličanstvo izraza uz hladnu i mirnu refleksiju. Koliko katkad bio i pesimistično disponiran, većinom u svojoj blagosti završi optimističnim akordom; on je „snužden ali nikad očajan“.

Preradović je apostol slavenske ideje. Nitko nije tako uzveličao slavjanstvo, kao on u poznatoj odi „Slavjanstvu“.

Svi, koji su pisali o Preradoviću, s pravom ističu njegovu snažnu plastičnost i jedrinu jezika. To je upravo i glavna vrlina Preradovićevoа i u tom je kod

karakteristike Preradovića kao pjesnika trebalo poći dalje u sintezi njegova pjesničkog stvaranja. Trebalo je reći riječ, koja još nije o njem pala, a ta je, da je Preradović kipar, kao što je bio kipar Mažuranić, a poslije još Kranjčević, nastavljač Preradovićev u intenzitetu riječi i u — pesimizmu. Dok su Vraz i Šenoa kao i naši sadanji liričari slikari, Preradović i Kranjčević bili su kipari po svojoj sklonosti apstrakcijama i po oštrom, tvrdom, hladnoj i mirnoj izradbi. Zar nije gotov kip, kad Preradović generalu Zastavnikoviću pjeva: „Ono malo da nam se ne skruši — Jadne sreće, ti se pod nju stavi — Nju poduprv na se zaboravi — Nju poduprv pod njom se zaduši“ — ili kad u sonetu Pavlu Stoosu veli, da domorodna vila tužno gleda zemlji pokazujući prstom na gusle, gdje je jedna žica pukla ? Darenici u „Starcu klesaru“ odilaze sa svojim kamen - darom, dok ne sustanu i dok ih kamen ne pritisne o zemlju ; sunce zlatnim ključem otvara vrata zori ; nebo se zemlji privija bliže kao na cjelov ; nada zablještivim zastorom krije slabomu starcu blizu raku ; nabreknuta neba grudi cure ; zemlja se razmrvila i otocima more

nadrobila i t. d. i t. d. A uz ove kiparske detalje ističu se kao gotovi velebni kipovi Mujezin, Starac klesar, Zmija, Grobničko polje, relief Kačiću, toliko torza, a kraj toga još divne arkade: soneti „Milim pokojnikom“.*)

Dr. Milan Ogrizović

Petar Preradović — Franji Josipu I.

Naš premilostivi vladar odlikovao je pjesnika plemstvom, a doznavši za njegove novčane neprilike, darovao mu carski dar iz privatne spremice.

Koliko je taj dar pjesnika razveselio, vidi se iz nacrta pjesme zahvalnice, koja je nađena u njegovoj ostavštini.

Pjesma glasi:

Svetla kruno, dobri gospodaru!
 Koliko se radujem tom daru,
 Koliko me usrećuješ njime,
 Moja usta ne mogu izreći.
 Dolikuje tebi dar sa svime!
 Al od mojih zasluga je veći,
 Klanjam ti se u zahvalnu muku
 I ljubim ti podarnicu ruku.

* „Narodne Novine“, Zagreb, 19. kolovoza 1914. povodom četrdesetgodišnjice smrti Petra Preradovića

Dok je meni ove sjede glave
 I u srcu pjesmice ubave,
 Orit će se sa ovih gusala
 Tvoja slava i na daru hvala.

Pjesme i djela o Petru Preradoviću.

„Pjesnička djela“ Petra Preradovića izašla su god. 1873. u Zagrebu troškom hrvatskoga naroda (velika osmina, str. XXXIX + 599). Za knjigu je napisao pjesnikov životopis ilirski pjesnik Ivan vitez Trnski, dok je same pjesme rasčinio dr. Franjo Marković.

God. 1890. izdala je „Matica Hrvatska“ pjesnikove „Izabrane pjesme“, koje je popratio uvodom Milivoj Šrepel (osmina, str. LXXX + 371).

Iscrpivu studiju o samom Preradoviću napisao je hrvatski estetičar dr. Branko Drechsler („Petar Preradović“, vel. osm., str. 128, Zagreb, 1903.), koji je god. 1907. priredio i uvodom popratio i školsko izdanje pjesnikovih „Probranih pjesama“.

Zora puca.

(U oči mladog ljeta god. 1844. za prvi list
„Zore Dalmatinske“.)

Polnoć prođe — što me budi
U to doba iz sna moga?
Žice same zaigrale
Na guslama djeda moga,
Zaigrale iz tihana:
Zora puca, bit će dana!

Polnoć prođe — još pokriva
Mir preblagi dô i goru,
Ali lagan vjetrić šapće
Od istoka k sinjem moru,
Šapće slatko iz tihana:
Zora puca, bit će dana!

Polnoć prođe — uspavana
Leži morska okolica;
Probudena ali jedna
Od istoka leti ptica,
Pjeva slatko iz tihana:
Zora puca, bit će dana!

Polnoć prođe — još u tmini
 Nebo, zemlja jest i voda,
 Ali sijeva od istoka
 Sjajna vila slavskog roda,
 Glasim amo iz tihana:
 Zora puca, bit će dana!

Zora puca, bit će dana!
 Okreni se k zlatnom vedru,
 Slavna zemljo dalmatinska:
 Evo Zore u tvom njedru,
 Da otkrije zakopana
 Tvoja blaga — evo dana!

P u t n i k.

(1844)

Bože mili, kud sam zašo!
 Noć me stigla u tuđini,
 Ne znam puta, ne znam staze,
 Svuda goli kamen gaze
 Trudne noge po pustinji!

Još noćaja nijesam našo!
 Sjever brije s snježnog brda,
 A tuđincu siromaku
 Još je veći mrak u mraku,
 Još je tvrđa zemlja tvrda!

Na okolo magla pada,
 Zastrta je mjesecina,
 Ne vidi se zvijezdam traga,
 Majko mila, majko draga,
 Da ti vidiš svoga sina !

Da ti vidiš njega sada
 Okružena bijedom svega,
 Ti bi gorko zaplakala,
 Ruka bi ti zadrhtala
 Od žalosti — grleć njega !

Zašto tebe nisam slušo.
 Kad si meni govorila :
 „Nejdi, sinko, od matere,
 Koja mekan ležaj stere
 Tebi usred svoga krila !

Nejdi, sinko, draga dušo,
 Nejd' od krova očinskoga.
 Tuđa zemlja ima svoje,
 Ne spoznaje jade tvoje,
 Tuđa ljubav ljubi svoga !“

Govoreć sa sobom tako,
 Ka kolibi jednoj klima,
 Koju spazi iznenada
 Umoreni putnik sada,
 I zakucu na vratima.

Otvaram uč sve polako,
 Pitajuć se: tko će biti?
 Glavu pruži jedna stara.
 „Daj u ime božje dara,
 Bako, meni prenoći!“

Ne znam, gdje sam — kud sam zašo,
 Noć me stigla u tuđini,
 Ne znam puta, ne znam staze,
 Svuda goli kamen gaze
 Trudne noge po pustinji!

Drugi noćaj gdje bi našo!
 Sjever brije s snježnog brda,
 A tuđincu siromaku
 Još je veći mrak u mraku,
 Još je tvrda zemlja tvrda.

Na okolo magla pada,
 Zastrta je mjesecina,
 Ne vidi se zvijezdam traga,
 Majko mila, majko draga,
 Primi pod krov tuđeg sina!“

„Primila bih tebe rada,
 Ali vidiš, da spavaju
 Ovdje sinka tri i kćerce,
 Koje cijelo majke srce
 I svu kuću ispunjavaju!“

„Nij' daleko već do dana,
 Već pozdravlja pijevac vile;
 Dok zagrije danak boži,
 Malo vatre daj naloži,
 Da otopim smrzle žile!“

„Vatra mi je zapretana,
 Drva nemam skoro ništa,
 Ovo malo, što j' unutra,
 Treba mojoj djeci sutra,
 Kad se skupe kod ognjišta!“

„Za tuđinca ništa nemaš,
 Tuđa majko, kad te moli,
 Tuđe dijete tvoje nije!“ —
 Tim mu grozne suze dvije
 Niza lice kapnu doli.

„Gdje su ruke tvoje majke,
 Sad da skupe suze sina?
 Gdje koljeno, da počine,
 Da si teško breme skine,
 Gdje je tvoja domovina?“ —

Ko da su mu grči ljuti
 Timi riječmi srce stisli,
 Sav ukočen putnik stoji,
 Leden znoj mu čelo znoji
 I otimlje mozgu misli.

Al oči mu uzdignute
 Okrenu se, oj onamo,
 Gdje od drage domovine
 Svako jutro sunce sine,
 Tamo željom hiti, tamo !

„Tebi opet duša diše,
 Tebi srce opet bije,
 Domovino, majko sreće !
 K tebi opet sin se kreće,
 Od radosti suze lije !

Primi opet svoje dijete,
 Do vijeka će tvoje biti,
 Ljubit tebe svako doba,
 U tvom polju daj mu groba,
 Tvojim cvijećem grob mu kiti!“*)

*) Za ovu pjesmu napisao je slikovitu glazbu hrvatski muzikolog, Osječanin, Franjo Šaverij Kuhač (štampano u „Vijencu“.) Rečena pjesma deklamuje se po tom uz pomenutu glazbu. Takva vrst glazbenoga deklamovanja zove se melodram. O Kuhaču je izdao osječki Klub Hrvatskih Književnika (1912.) knjižicu pod naslovom „Uspomeni F. S. Kuhača“, a na kući, gdje se rodio, u Tvrđavi, postavio spomen-ploču. Kuhač je u četiri omašne knjige prikupio napjeve svih pjesama Južnih Slavena, izdavši i „Katekizam glazbe“, „U uputu u glasoviranje“ i mnogo kritičnih članaka, udarivši tako temelj hrvatskoj glazbi.

Djed i unuk.

(1845)

Pramaljeća jednog kruto rano,
 Prije neg' bi bijeli danak svano,
 K jasnoj strani, gdje sunce ishodi,
 Na šetanje momče starca vodi,
 Mlado momče slijepog djeda svoga.
 „Vodi, sinko, vodi djeda tvoga
 I danaske na brežuljak oni,
 S koga pozdrav našoj Gospo zvoni.
 Jeli čuješ, kako zveči svudi
 Po dolini, kako milo budi
 K višnjem Bogu probudene duše ?
 Znam, da zvijezde veće preminuše,
 Jeli, tinko, jel' se vidi koja ?
 Učila me tako majka moja,
 Da jutarnje zvono kad se glasi,
 Zvijezda svaka svjetlo svoje gasi,
 I tko želi gledat sjajnost neba
 Jutarnjega prije zvona treba
 K poslu svome rano da prigledne.“ —
 „Zvijezde nema na nebū ni jedne;
 Gdje su zvijezde, kad istočne gore
 Već u vatri novog sunca gore ;
 Mi smo danas, djedo, zakasnili,
 Tako spori nijesmo dosad bili :

Na brežuljku dosad običajno
 Srelo nas je tekar sunce sjajno,
 Ali će nas danas prevariti,
 Prestić će nas, vidiš, kako hiti!“ —
 „Polagahno, Milko, polagano!
 Slab sam danas i čudnovat, kano
 Da sam tužan dvaput ostario,
 Trudnih nogu, što još nisam bio,
 Slijepo oči još u većoj tmini
 Danas blude, tako mi se čini;
 Neobično, teško ko olovo,
 Sasvijem drugo tijelo mi je ovo.
 Oj ja vidim, na kraju sam hoda:
 U kolijevku novoga poroda,
 Da ga vije u nove povoje,
 U grob zove zemlja dijete svoje!“ —
 Sada sunce na obzoru grane,
 Svijetlim okom sve pogleda strane,
 Milosrdno svakom stvoru dijeli
 Vidnu sliku, vidan obraz bijeli,
 I ostane kao zagledato
 U predrago srebro i u zlato,
 Kad opazi snijega starih ljeta,
 Kad opazi proljetnoga cvijeta:
 Starca vlasti sijede i rasute,
 Mladog prame uglađene, žute.
 Uz brežuljak sunašce ih prati
 Pozorljivo kano dobra mati

Uz mladosti brdašca visoka
 Milu djecu ne pušta iz oka.
 Da t' je bilo pogledati tada,
 Kako slijedi djed unuka mlada :
 Radost bi ti srce osvojila,
 Tuga bi ti oči napojila.
 Ko potoći — kad valove šire
 U jezeru, iz koga izvire,
 Razdražena bura u vis tjera —
 Pjenu sobom nosi iz jezera,
 Koja drugač ne bi ni do vijeka
 Iz jezera našla si istijeka :
 Tako i tu slabi starac hodi,
 Samo jer ga mlada ruka vodi.
 Lijevom drži sinka za ručicu,
 Desnom pako pjesni vjerenicu,
 Vjerenicu, gusle čisto nove,
 Čisto nove gusle javorove.
 Kad dodoše na brežuljak gori,
 Svom unuku starac progovori :
 „K staroj onoj klipi me dovedi,
 A ti, sinko, bliže k meni sjedi.
 Tako sinko, k meni se primakni,
 Bliže, bliže, srce mi potakni,
 Da ga vruće prelijem u tvoje,
 Prije mraza — evo smrti moje !
 Kao sunce ono izlazeće
 Novi danak nevideni kreće,

Tako vrjieme, što je sad pred tobom,
 Nov ti obraz kreće s ovim dobom.
 Istina je, rast će ko dosada
 List po gora, cvijetak po livada,
 Radati će zemlja, ko dosada,
 Bit će žita dost i vina mlada :
 Al će hrana drugačijom silom
 Mozag krijepit, krv goniti žilom.
 Dolazit će, ko do ovog sata,
 Domaćijeh lastavica jata
 I tražit će pod tvojijem krovom
 Stara gnijezda u proljeću novom.
 Ali ne će po nasilju starom
 Vrapca vidjet u njih gospodarom.
 Što je sada, to će i slijediti ;
 Ali sljedstva sva će nova biti.
 Evo stog i tebi gusle nove,
 Čisto nove gusle javorove,
 Moje stare za te nijesu više,
 Jer iz starih novi duh ne diše.
 Uzmi, sinko, uzmi gusle ove,
 Hodi s njimi, kud te želja zove,
 Kojim goder putem hoćeš poći,
 Na kraj ne ćeš svojoj zemlji doći:
 Od sjevera šira je do juga,
 Od istoka do zapada duga!
 Uzmi, sinko, uzmi gusle ove,
 Pa izvodi na njih pjesme nove,

Pjesme nove po srcu duboke,
 A po misli do neba visoke.
 Pjevaj samo, kad ti duša pjeva,
 Kad ti sjedi na koljenu djeva,
 Ona sveta boginja istine ;
 Nju prizovi, kad ti pjesma sine,
 Nju prizovi, kad ti pukne žica :
 Nek ti bude ljuba i sestrica ! —
 Ako vidiš tužna prijatelja,
 Zapjevaj mu pjesmu od veselja,
 Jednom rukom u gusle si diraj,
 Drugom rukom suze mu utiraj,
 Kaži tako, da si sav u svemu
 Složan s pjesmom, vjeran dušom njemu !
 Ako nađeš vjernu si ljubovcu,
 Složnu dušu duhu svom udovcu :
 Ti nategni žice ponajbolje,
 Ter poskoči u pjesničko polje,
 Svako krasno, svako cvijeće milo.
 Sinko, kupi, siplji joj u krilo ;
 A na guslah kada tebi klone
 Trudna ruka, ti dirkaj u spone
 Njoj na grudi, vijuć oko vrata
 Svojom rukom i sva čuvstva data ! —
 A kada ti slaviš domovinu,
 Dobru majku svakom dobrom sinu :
 Ti ustani, svoju kapu skini,
 Digni oči k nebeskoj vedrini,

Zagledaj se u svjetla nebeska,
 Iz kojih vječna ljubav bljeska,
 Iz njih čitaj, iz zlatnih pismena;
 Zlatnu pjesmu zlatnih uspomena!
 Ali ako zlotvor moćan koji
 Tebe svrne, veleć: „Meni poji,
 Proglasi me po širokom svijeti
 Dobrotvorom — il će te sapeti
 U tamnici u gvozdene mreže!“ —
 A ti, prije neg' on tebe sveže,
 Guslam lupi o zemljicu crnu,
 Da se u prah i trijeske rasprhnu,
 Reci njemu: „Silni gospodine,
 Nad guslami tvoja sila gine :
 Ne razumije pjesma zapovjedi,
 Slobodna je, — svome glasu slijedi!“ —
 Tako, sinko, nosi gusle ove,
 Tako pjevaj na njih pjesme nove;
 A kad svršiš svoje zvanje ođe,
 Kad i tebi skrajni časak dode,
 Ti donesi gusle natrag meni,
 Položi ih na grob moj studeni,
 Da mi glase, jesi l' izvršio,
 Što sam tebi sada naručio.“ —
 To kad starac reče i izusti,
 Skloni glavu i dušicu pusti.
 Unuk uzme gusle javorove,
 Proizvodi na njih pjesme nove,

Svuda hodeć, kud ga želja vodi,
Na kraj zemlji slavskoj ne dohodi:
Od sjevera šira je do juga,
Od istoka do zapada duga !*)

Mrtva ljubav.

(1845)

Gdje ču tebe, oj ljubavi moja,
Sad zakopat, kad si izdahnula ?
U mom srcu nije ti pokoja,
Jer si pokoj sav mu razmetnula.

Da te legnem u zemljicu crnu,
U zemljici ti ne bi sagnila,
Zemska vila dragocjenost tvoju
U kamenje predrago bi zbila.

Da te spustim u duboko more,
U moru se ne bi rastopila,
Morska vila dragocjenost tvoju
U biser bi predragi salila.

*) Po ovoj pjesmi izradio je reljefni spomenik kipar Ivan Meštrović (rodom iz Dalmacije), koji je dosele izradio poprsje hrvatskog pjesnika Luke Botića (Split), „Zdenac života“ (Zagreb) i zasnovao veliku građevinu „Kosovski hram“.

Pak bi došli ljudi blagohlepni,
 Iz zemlje bi tebe iskopali,
 Iz mora bi tebe izvadili
 I po svijetu svuda rasprodali.

A ti idi, nek te uzdisaji
 K nebu dignu, tamo zvijezdom budi,
 Tamo meni žalosnome sjaji,
 Tamo ne će dostignut te ljudi!*)

Miruj, miruj, srce moje !

(1845)

Tko je, srce, u te dirno,
 Da si tako sad nemirno ?
 Kao ptica u zatvori
 Za svijetom te želja mori:
 Nij' u svijetu nebo tvoje;
 Miruj, miruj, srce moje !

Ne udaraj toli jako,
 Razbit možeš prsi lako :

*) Uglazbio slovensko-hrvatski skladatelj F. S. Vilhar, koji je poznat na daleko sa svojih ljupkih melodija (uglazbio i operetu „Lopudsku siroticu“, riječi dra. Milana Ogrizovića po istoimenom nedovršenom romantičnom eposu, kojega je dopjevao Stijepko Ilijić).

Preslabe su, izmučene,
 A da puknu bez koprene
 Bile bi sve rane tvoje;
 Miruj, miruj, srce moje!

Ah, stisni se u svom kutu
 I pregori želju ljutu;
 Tople su ti ove grudi,
 Sebični su vani ljudi:
 Svaki grijе srce svoje;
 Miruj, miruj, srce moje!

Oj mani se svijeta, mani,
 U bolesti šta ćeš vani?
 Svijet boluje vijek do vijeka,
 Ni sam za se nema lijeka,
 Kamo l' za bol rane tvoje;
 Miruj, miruj, srce moje!

U svijetu bi bogče bilo,
 Plaćuć prage oblazilo,
 Svak bi mislio, da ti treba
 Za utjehu mrvu hljeba.
 Tko bi pozno suze tvoje?
 Miruj, miruj, srce moje!

Znam ja, ti bi mah na vrata
 Poletjelo tvoga zlata!

Nije Milka tvoja više,
 Već za drugog ona diše,
 Drugi ljubi zlato tvoje;
 Miruj, miruj, srce moje !*)

Dvije ptice.

(1845)

Zabludeila morska ptica
 U daljine kopne zemlje
 I susrela kosovicu,
 Gdje u gaju slatko pjeva,
 „Kako možeš pjevat tužna
 U pustinji ovoj suhoj,

*) Za tu prekrasnu popijevku, koja se može uzeti kao čisto eročka (ljubavna) a i domoljubna pjesma, ima lijep napjev od V Lisinskoga, ali je za nevjeste pjevače pretežak. Opće poznatu melodiju, koju rado pjeva i mlado i staro, ishitrio je oko god. 1848. Osječanin, Pajo Kolaric (gradski vijećnik, kasnije ravnatelj štedionice i narodni zastupnik na hrvatskom saboru), vješt tamburaš i naturalistički pjevač od kojega imade još više napjeva i popjevaka (na pr. „Šeto sam se gore dole po zelenoj bašći“, „Odsad više draga, tebe ljubit ne ču“ i druge). Njegov život opisao je opširnije F. Š. Kuhač u „Ilirskim glazbenicima“, koji je uz ine prikazao i Vatroslava Lisinskoga (oba djela izdala je „Matica Hrvatska“ u Zagrebu).

Gdje ni kapi vode nema ?“
 „Pjevalu i moji stari
 U istome ovom gaju.““
 Domovina, kakva bila,
 Rođenom je sinku mila.

Ljudsko srce.

(1846)

Ljudskom srcu uvijek nešto treba,
 Zadovoljno nikad posve nije:
 Čim željenog cilja se dovreba,
 Opet iz njeg sto mu želja klije.

Zašto tako, prezirući hljeba
 Svakidanjeg, u prsima grije
 Vrućom željom okrutnog jastrijeba,
 Koj' ga uvijek gladnim kljunom bije?

Med kolijevkom traje i med rakom
 Našem žiću odveć kratko doba,
 Zato srce u nazočju groba

Uvijek drhće željom sve jednakom,
 Misleć uvijek : zemlja ima slasti,
 Koja ne će s njime u grob pasti!

Ruža i Ljubica.

(1846)

Tužila se ljubica
 Posestrimi ruži:
 „Blago tebi, sestrice,
 Na visokom busu,
 Težko meni siroti
 U travici niskoj.
 Oko tebe leptiri
 Svoje kolo vode,
 Oko mene gušteri
 Leže i prohode.
 U tvom busu ptičice
 Svoja gnijezda viju,
 U mom busu pauci
 Svoju predu predu.
 Tvoje lice rumeno
 Nježne pčele ljube,
 Moje lice žalosno
 Gnjosni kukci grde.
 Tebe u vrtu gospodskom
 Svako oko gleda,
 Za mene u šikari
 Nitko ni ne znade.“
 „Posestrimo ljubice —
 Ruža odgovora —

„Ti u travi sazriješ
 Do sjemena tvoga,
 Ja u cvjetu najljepšem
 Otrgnuta svenem“.
 Nij' čestitog života
 Do čestite smrti!

N a d a.

(1847)

Divna zvijezdo života nam odi,
 Komu tvoji neznani su čari?
 Tko se rodi, kom ti ne ugodi,
 Tko l' ostari, kog ti ne prevari?

U djeteta još nezrelom oku
 Kazuješ se ko zjenica blaga,
 Ti me svjetliš prvom, slabom kroku,
 Ti se sjaješ iza njegvih traga.

Ti mladića u muževne dane
 Željom vodiš, podupireš činom,
 Ti muževne na sve četir strane
 Sile goniš gorućom žestinom.

Ti zastorom svojim zablještivim
 Slabom starcu kriješ blizu raku,

Te on gleda okom radostivim
Ponarast si dječicu nejaku.

Ti izvodiš sužnja iz tamnice
Na slobode otvorena polja,
Ti mu snimaš težke okovnice,
Ter ga puštaš, kud je njega volja.

Siromahu ti si sve bogatstvo,
Bogatomu još veći imetak,
Veselomu neizmerno carstvo,
Žalosnomu veselja početak.

Sretnomu si sreća bez poraza,
Nesretniku poraz hude kobi,
Ljubljeniku duga cvjetna staza,
Neljubljenom mostac k cvjetnoj dobi,

Siroče te milom majkom zove,
Bjeguncu si milo utočište,
Brodaru si slika zemlje nove,
Ter svakomu, što god koji ište.

Divna zvijezdo života nam odi,
Komu twoji neznani su čari?
Tko se rodi, kom ti ne ugodi,
Tko l' ostari, kog ti ne prevari?

Slijepac Marko.

(1847)

Slijepac Marko put zelenih gora
 Uputi se iz doline mora.
 „Idem sada u goru zelenu —
 Tako veli — nesreća me krenu
 Iz dolina kraj sinjega mora.
 O žalosti tamo i prikora !
 Nitko ništa za pjesme ne daje,
 A tko daje, za darom se kaje.
 Gladni nijesmo, vele, kad pjevamo,
 Al nesita torba nam je samo.“ —
 Kada Marko u goru doklima,
 Pobrati ga vila posestrima,
 Posestrima vila planinkinja
 Po poruci vile mora sinja,
 Vodi njega od gora do gora,
 Od jednoga do drugoga dvora.
 Lijepe pjesme Marko izvodio,
 Izvodio, guslam sprovodio,
 Lijepe pjesme novoga uresa :
 Od morskijeh čuda i čudesa,
 Kakove se po gorah nikada
 Nijesu čule, nit se čuju sada.
 Puče Marku na sve strane slava ;
 Oko njega sve do glave glava,

Svi mu kliču, pljeskaju u ruke,
 Vijence pletu i zelene luke,
 Krune viju male i velike,
 Sve od lišća puste lovorike,
 Da po gorah od vrha do dola
 Sva ostaše lovor-stabla gola.
 Marko pjeva, al mu plače duša;
 Svak razumije i rado ga sluša,
 Ali ništa da mu darak pruži,
 Darak pruži, Bogu se oduži.
 „Nijesam koza, svijete pomamljeni,
 Da je hrana ovo lišće meni!“
 Veli Marko i pjevat prestane,
 Niti više pjevati nastane.*)

Moja lada.

(1850)

Plovi, plovi, moja lадо,
 U koj' goder kraj;
 Ja ti cilja još ne nađoh,
 Sama cilj si daj!

Kad te amo već zanesla
 Tvoje sudbe moć,
 Raspi jadra, pruži vesla,
 Plovi dan i noć!

*) Slikovitu glazbu skladao Ivan pl. Zajc.

Uzdaj se u vjetra volju
 I valova bijeg,
 U budućnost gledaj bolju,
 K nebu digni stijeg!*)

Na Grobniku.

(1851)

Kamen krije do kamena
 Toga polja vis,
 Živa mu je uspomena
 Živ kamenopis.

Pusto polje ploda neda,
 Ko da misli reć:
 Za sve vijeke unaprijeda
 Rodilo sam već.

Ovdje divlje čete smrvi
 Rod naš čil i zdrav,
 Hrvatskom se ovdje krvi
 Spasi zapad sav.

A što nam je zapad dao
 Za uslugu tu?

*) Uglazbio hrvatski skladatelj Vatroslav Linskij, prvi naš operni skladatelj („Porin“, „Ljubav i zloba“ i t. d.)

Vječnu mržnju, primjer zao
I učenost zlu.

U povijesti njegovoj mjesta
Nit Grobniku nî,
Kao da ga s zemlje nestá
I nèbi, što bi.

Ništ nemanje ipak zato
Istina se zna,
Vječna slava, kao zlato,
Na Grobniku sja.

Spomenik je sam on sebi,
Opominje nas,
Na Grobniku da su grebi,
Kojim živi glas.

Oj iz bliza i daleka
Amo, braćo, svi!
Ovdje j' naša sveta Meka,
Ovdje duh naš spi.

Duh junački, slavoplodan,
Koj u svaki mah
S našim rodom bješe srodan,
I još resi ga.

Oj čuvajmo duh taj sveti,
Kao dragi kam,

Unaprijed je lasno rieti:
Trebat će ga nam.

Zapad gine, truje, kunja,
Život mu je loš,
A istoku sto je munja
U životu još.

Trulost draži vatru vele
U prirodi svud,
Od istočne planut strijele
Zapadni će trud.

Pobit će se do dva svijeta
Po prilici svoj,
Na predstražah mi smo četa,
Prvi naš je boj!*)

Svraćanje.

(1851)

Misli moje, kud bludite
U tu tamnu noć?
Kuda vjerom za nevjerom,
Kud mislite poć?

*) Pjeva se po napjevu ruske pjesme „Crveni Barnfan“, što je naziv za rusku narodnu nošnju.

Zalud vam je za njomm hrlit
 Kroz daljine sve,
 Vraćat bi ju samo mogle,
 Ali vratit ne.

Tuđom ona stazom ode,
 Tuđin joj je cilj,
 Tuđe cvijeće nju već resi,
 Ne domaći smilj.

Smirite se moje misli,
 Ostanite tu,
 Ovdje samo ako dođe,
 Dočekajte nju.*)

Stanku Vrazu.

(Umr'o 24. svibnja 1851.)

„Žeravinske dubrave“ u hladu,
 Po kojoj ti „glasovi“ se ore
 I mirisno „đulabije“ zore,
 Počivaš nam po lijepom si radu.

Tu ti „ose“ i „komari“ znadu
 Odstranjivat nepovoljne stvore,

*) Uglazbio Vjekoslav Klaić, koji je, kako je poznato, odličan hrvatski povjesničar („Povijest Hrvata“, „Knezovi Krčki Frankopani“, „Povijest Bosne“ i. t. d.)

A vile si pridešuju zbole
„Gusala“ ti i „tambure“ skladu.

U taj zaklon, gdje nam živ još jesi,
I gdje svatko nađe, tko god traži,
Sve na izbor duhu naslade si.

Svijet naš ide rado, da se blaži,
I prerado blažit će se tude,
Dok godijer ga na toms vijetu bude.*)

Zemaljski raj.

(1856)

U daljinu miso leti,
Tamo joj se viđa kraj,
Gdje vječnim cvati cvjeti
Zemlje lice kao raj.

*) O Stanku Vrazu napisao je opširnu studiju dr. Branko Drechsler u izdanju „Matrice Hrvatske“ 1909., koja je 1876. izdala Vrazova „Djela“ u 5 svezaka i 1888. njegove „Izabrane pjesme“ s uvodom hrvatskoga pjesnika dra Franje Markovića, a osječki Klub Hrvatskih Književnika izdao je knjižicu pod naslovom „Uspomeni Stanka Vraza“ (1910). Njemu u počast spjevalo je tom zgodom zadnji ilirski pjesnik Ivan vitez Trnski, koji se ponosom potpisivalo: sin pučkoga učitelja, svoju zadnju pjesmu.

Tamo neba topla njedra
 Diže samo blagi dah,
 A s lica mu uvijek vedra
 Nasmijeh blagog sunca sja.

Tamo žitkim srebrom pojí
 Voda svoja vrela svud,
 A po gora zvjerad goji
 Ublaženu samo čud.

Tamo pojuć traju ptice
 Neprestano sretan čas,
 A s gusala, s tamburice
 Zveči uvijek veseo glas.

Tamo mir i ljubav svraća
 Kolo u jedno cio svijet,
 Svi su ljudi tamo braća,
 Svima jedan duh je svet.

Tamo stoji kućarica
 Usred bašće stanak prost,
 Uska, niska kolibica,
 Ali za dva drca dost.

Gje je staza do tog kraja,
 Do blaženstva toga gdje ? —
 Ah, na zemlji nema raja,
 Želja za njim to je sve !*)

*) Uglazbio Nikola Stoos.

Banu Josipu Jelačiću.

(Umr'o 20. svibnja 1859.)

Bane, bane, milo spominjanje,
Vela rano i vela nam diko!
S tvoje smrti malo i veliko
U nas plače, jer boluje sa nje.

Tvojom smrti moći nam toliko
I toliko poginu uzdanje,
Da uz grdno svoje neimanje
Ne može te pregorjeti niko.

A bude li jednoč bolje nama,
Budemo li srećom opsijevani,
Tom opsjevu na odličnoj strani,

Poput draga na odjeći kama.
Ti ćeš blistat, uz odjeće mijenu
Uvijek svoju zadržati cijenu.*)

*) God. 1848. proslavio se Jelačić s Hrvatima u boju za habsburški prijesto u ratu s Madžarima, (opjevaо u svojim romancama i baladama Gjuro Arnold, koji je uz P. Preradovića, I. Mažuranića i S. S. Kranjčevića jedan od najodličnijih hrvatskih pjesnika i estetičara), a njega ide zasluga i to, što je Josip Juraj Strossmayer postao biskupom. Jelačićev spomenik u Zagrebu izradio je uvaženi bečki kipar Fernkorn. Kad se je taj spomenik, privolom

Zvanje Slavjanstva.

(1860)

Božja sveta ruka rasu
 Po širokom krugu zemlje
 Razne puke i narode.
 Po iskricu svakom dade
 Svoga uma, svoje moći.
 Komu dade oštoumlje,
 Komu mudrost, komu blagost,
 Komu jakost, komu nježnost,
 A slavjanskom uz sve oto
 Dade još i ljubav svoju,
 Pa mu reče davajući:
 Najveći si i najjači
 I raširen svud po zemlji,
 Zato čuvar njoj mi budi!
 Kad joj svijet se izopači,
 Oštoumlje kad se smuti,
 Mudrost kada precijeni se,
 Jakost kada razdivlja se,
 Blagost kada raspusti se,

kraljevom i narodnim novcem podigao, spjevalo je Preradović 1867. zanosnu odu banu Jelačiću. Ban Jelačić pjevalo je i pjesme, ali na njemačkom jeziku, koje su izašle i u zasebnom izdanju. Njegovo je geslo: „Što Bog dade i sreća junačka“.

Nježnost kada razmazi se:
 Ti osvijesti, ti razbistri,
 Ti ukroti, ti ublaži,
 Ti okrepi, ti uznesi,
 Ti mi spasi svjet na zemlji!

Rodu o jeziku.

(1860)

Die wahre Heimath ist eigentlich
 die Sprache.

W. v. Humboldt

O jeziku, rode, da ti pojem
 O jeziku, milom tvom i mojem!
 O preslatkom glasu onom,
 U kome te mile majke
 Usnivahu slatke bajke,
 Koga šaptom i romonom
 Duši ti se svijest probudi,
 Te ti spozna i uvidje,
 Da ti bolje nije nigdje
 Do na tvoje majke grudi!

Po njem tebe svijet poznaje živa,
 Na njem ti se budućnost osniva.
 Zato uvijek k njemu teži,
 U njegovo jato hrli,

Oko njeg mi ti se grli
 I u čvrsto kolo veži,
 Pa ti ne će vremeniti
 Burni trijesi da nahude ;
 Po jeziku dok te bude,
 I glavom će tebe biti !

Ljubi si ga, rode, iznad svega,
 U njem živi, umiri za njega !
 U njem sve si blago slaviš,
 Što ti osta od starine,
 Nemaš ljepše ni baštine
 Potomstvu si da ostaviš.
 Dragi kamen on ti budi,
 Kog da čuvaš kao oko,
 Kog da braniš kao soko,
 Komu da si vjeran svudi.

Svaka zvijezda svojim svjetlom sijeva.
 Svaka ptica svojim glasom pjeva.
 Ti jezikom svojim zbori !
 Slatkim glasom materinim
 Odlikuj se među inim !
 Bog bo mili s njim te stvori,
 Njim da budeš svoj svojemu,
 Njim da srcu odoljevaš,
 Njim da plaćeš i popijevaš.
 I njim da se moliš Njemu !

Tuđ tuđinu, tebi tvoj doliči,
Tuđe poštuj, a svojim se diči!

Dičiti se možeš njime:
Njim carevi carevahu,
Njim kraljevi kraljevahu.
Slavne mu je loze ime,
Slavan puk ga svojim zove.
I dok bude slavi vijeka
Bit će i on njozji jeka
Od vjekova u vjekove!

Od Stambula grada do Kotora,
Od Crnoga do Jadranskog mora
Njegvu carstvu prostor puče.
Tuj po gora i dolina
Preko devet pokrajina
Svud ga majke djecu uče.
Sokolova, sokolića
Njegovijeh gnijezdo tu je,
Svuda tud se pjevat čuje
Pjesam Marka Kraljevića!

Junačkijem glasom u njem poje
Junak narod uspomene svoje.
Uz gusle se u njem ore
Kroz sve vijeke nama doli
Sve radosti i sve boli
Našeg svijeta — pjesni tvore

Utrnulih naših plama,
 Osvjetljanih naših lica,
 Sva je naša pojestnica
 Velik samo zbor pjesama!

On ti svakoj tuzi i radosti,
 On ti duše cijeloj nutarnjosti
 Jedin pravi tumač biva.
 U njem ti se žalost topi,
 Da ti suza lice škropi,
 U njem s čustva radostiva
 Tvoje srce vatrom gori.
 U njem samo potpunoma
 Ljubav milog tvoga doma
 Jasno, krasno tebi zbori.

Ljubi, rode, jezik iznad svega.
 U njem živi, umiri za njega!
 Po njemu si sve, što jesi:
 Svoje tijelo, udo svjeta,
 Bus posebnog svoga cvijeta
 U naroda silnoj smjesi
 Bez njega si bez imena,
 Bez djedova, bez unuka,
 U prošasti sjena puka,
 U buduće niti sjena!

Starac klesar.

(1862)

U prastaroj kamenari
 Starac sjedi sjedobradi,
 Rukovodi zanat stari:
 Reže, dube, struže, gladi,
 Neprestano uvijek radi,
 A što radi, ne pokvari.

Oko njega na gomile
 Leži blago svake struke,
 Leže sredstva svake muke,
 Leže znaci svake sile:
 Pluzi, brane, srpi, grablje,
 Malji, kliješta, noži, šila,
 Topi, puške, kopljja, sablje,
 Dlijeta, pile, i šestari;
 Vesla, sidra i kormila;
 Kisti, pera, kolobari;
 Stijezi, grbi, žezla, krune;
 Mitre, štapi, čisla, krsti;
 Javor-gusle još bez strune;
 A i zvijezde svakog reda,
 A i vijenci svake vrsti,
 I kolijevke još bez čeda,
 I lijesovi još bez mrca,

I kipovi još bez srca —
Od ubjela bjelodano
Sve potanko izdjelano.

Kamenari usred srijede
Baklja gori luči blijede,
Rasvjetljuje to prostorje,
Bjeljim čini bijelo tvorje.

K starcu čeljad sveđer vrvi
Sa svih strana ovog svijeta,
Obog spola, svake krvi,
Zrele dobe, mladog ljeta,
Zdravo, bolo, umno, ludo,
Sretno, bijedno, dobro, hudo ;
Pojedince, četimice,
Leti, trči, hramlje, plazi,
Željno k njemu sve dolazi,
Klanja mu se do zemljice.

Oko starca svijet se zbija,
Izabire svatko sebi,
Što mu valja po potrebi,
Il po želji što mu prija.
Silan ogled tu je stvari,
Ispit, pokus, premetanje,
Vika, buka, natjecanje.
Jagma, stiska — sajam stari;

Ali starac ne pazari.
 Studen, stvrdnut ko iz leđa
 Mirno sjedi, rad svoj radi,
 Niti sluša, niti gleda
 Komešanje te čeljadi.
 Samo katkad dignе veđe,
 Okom mahne, u skup gleđe,
 Migne amo, migne tamo,
 Svjetu dare ponaznači,
 Al po svojoj volji samo,
 Zalud molbe, žalbe, plači,
 Zalud kletve i sdvojenja :
 Što odluči, to ne mijenja.

Koji sretni te radosni,
 Koji bijedni te žalosni
 Darenici odilaze
 Svaki svojim kamen-darom
 Stazom novom ili starom
 Širom zemlje prostor gaze.
 Al taj kamen stvar je huda ;
 Svakim časom više tešća,
 Nosioce stoji truda,
 Stoji znoja sve to žešća,
 Malakše im sila pusta
 Svakim krokom ispod njega,
 Na posljetku svaki susta,
 K zemlji kamen pritisne ga.

Površajem zemlje cijele
 Kamen-kipi svud se bijele,
 Kraj bilježe putnom vaju,
 Gdje putnici počivaju.

Vječnost to je kamenara,
 Božja provid luč u srijedi,
 Ljudski udes starac sijedi,
 Od kamena množtvo darâ
 To su sudbe i sudbine
 Ljudskoj sreći ili bijedi,
 S koje svaki put svoj slijedi,
 Putujući svaki gine,
 Dok u grobu ne počine !

Slavjanski Dioskuri.

(1863)

Svijet helenski u slavno si doba
 Dva je brata s ljubavi njihove,
 Što ih vjerno vezaše do groba,
 Među svoje stavio bogove,
 I visoko počitujuć oba
 Povjerio njima svoje brode,
 Da ih morem nadziru i vode.

Kad Zeusu kraj na zemlji stiže,
 Te i rod mu lišen bude vlasti,

Tad tu braću svijet u zvijezde diže
 I mjesto joj gore dade časti,
 Gdje i sada, svom izvoru bliže,
 Blistajućoj u slavi se sjaju,
 Dvjema zvijezdam slavno ime daju.

Takvu braću i Slavjanstvo ima ;
 Dva su muža rijetka, neobična,
 Po zasluzi najvećoj med svima,
 Po poslanstvu božjem njemu dična ;
 Jer Slavjanstvo dužnikom je njima,
 Da luč ona, što sa neba 'sinu,
 I slavjansku porasvijetli tminu.

Ćiril, Metod, slavski apostoli,
 Ta su braća, naše dike jasne,
 Sveta vjera, s koje Bog se moli
 Znakom krsta, svrhom vječne hasne,
 To je svjetlo, kojim oni doli
 Po slavjanskom rasjali se kraju,
 A slavom si još i danas sjaju.

Teče vrijeme, teče bez odmora
 I svijet stari ponavljač ruši,
 Svemu ide i prolazi hora,
 Samo što je veliko po duši
 Na temelju zaslužnoga tvora,
 To vremenu ne samo odolje,
 To vremenom još uspijeva bolje !

Tisuć ljeta! otkad sjeme krsta
 Slavna braća po Slavstvu rasuše,
 I slijedeći pravac božjeg prsta
 Na njegu mu privoliše duše.
 Tisuć ljeta! a spomen im čvrsta,
 Kao da im djelovanju juče
 Glas dobitnik na sve strane. puče.

Ko da ju je svijet u čelik skovo,
 Stvrdnula se slava im velika,
 I čineć im spomenik gotovo.
 Kao ona Memnonova slika,
 Koju budi svako sunce novo,
 Svakim novim oživljuje danom
 Svetom luči sa nebom poslanom.

Zato i sad po Slavjanstvu cijelom
 Tisućnica njihova se slavi:
 Hoće Slavjan da svijetu bijelom
 Svoje svece na vidik istavi,
 Da pokaže, barem nekim dijelom,
 Što mu vrijede ta dva muža sveta
 Još i sada iza tisuć ljeta!

Al dok bude godilo nam umu
 (A godit će jošte dugo, dugo)
 Sreću tražit u zemaljskom šumu,
 A pomiso na življenje drugo

Preko groba umaljalo nju mu:
 Dotle bit će svetim ljudem slava
 Više manje svečana zabava.

Tekar, kada po božjoj milosti
 Ljudski duh se tako oplemeni,
 Da mu sredstvo izvanske sjajnosti
 Bit će jošte samo u spomeni,
 Kao pomoć negdašnje slabosti;
 Kad on bude uvidio jasno,
 Što je dobro, da je samo krasno;

Kad nestane strašila mu s rake,
 Smrt dijelila ne bude dva svijeta,
 (Istog puta različne konake)
 Koji opće od vječitih ljeta:
 Tad će sveti ljudi zemlje svake
 Svagdanji joj domaćnici biti,
 A slava im slavi doliciti.

Božjeg carstva nastavšega tada
 Oni bit će namjesnici ode,
 Reditelji čovječjega stada,
 Koji rado slijedit će si vođe:
 Jer mu bit će najveća naslada
 Tragom ići svojih uzornika,
 U kojih mu i sreća i dika.

Tad i Ciril i Metodij sveti
 Iz svojih će hramova da pređu
 U hram božji nebom razapeti,
 Usred svijeta, kom su prvi žedju
 U dozreloj ražgali pameti,
 Ražgali ju za novom istinom,
 A gasili naukom njezinom.

A kad onda bude im do slave,
 Prve slave u novome redu,
 Slavski puci bez svake priprave,
 Bez poziva skupa će da gredu
 Na sastanak, te će da poplave
 U srijedi si silnu ravan koju
 Kao vojske u silnome boju.

Zapjevat će pjesmu: Slava! Slava!
 Slava! Slava! neizbrojni ljudi,
 Zatrest će se gora i dubrava,
 Ražarit se pjevajuće grudi,
 A žarka im duševna munjava
 S nebeske će na zemlji si vlasti
 Svojom srećom do neba uzrasti.

Nebo će se slavi pridružiti,
 Dvije zvijezde spustit će se dolje,
 Svaka jednog brata će da kiti,
 Svaka svome kroz široko polje,

Kud god krene, prethodnicom biti,
 A kad bude slava dovršena,
 Ponijet će im na nebo imena.

Tako s neba sjat će zvijezde dvije
 Imenjače dolje sjajućima;
 Tako Slavstvo ko Helenstvo prije
 Dioskure svoje će da ima;
 Tako Slavjan, kad nebu uzrije,
 Među zvijezdam nać će svoga roda
 Zvijezde jasne: Ćirila, Metoda!*)

Bože živi!

(1867)

Bože živi, blagoslovi
 Naših srca plamenište,
 To hrvatsko hrvalište,
 Milu zemlju, sveti dom,
 Da se mladi, da se novi
 Svakim miljem rodu svom!
 Bože živi, blagoslovi
 Svetu zemlju, mili dom!

*) Slovenski apostoli rodiše se u Solunu. Ciril, prije Konstantin * 827, † 869, a Metodije † 885. „Matica Hrvatska“ izdala je povodom njihove tisućogodišnjice prigodni spis „Tisućnica slovenskih apostola“ (1863), dok od god. 1910. dan 5. srpnja, njima na spomen, slave Hrvati kao Narodni blagdan.

Bože živi i sjedini
 Troju zemlju jednog roda,
 Tuđa radost, naša škoda
 Da imala bude kraj.
 Kad smo jednog oca sini
 I jednu nam majku daj!
 Bože živi i sjedini
 Jednog roda troji kraj!

Bože živi i okrijepi
 Rod naš slavni, rod naš mili,
 Da odoli svakoj sili,
 S kojom mu je biti boj.
 Uskori mu danak lijepi,
 Kad će biti samo svoj!
 Bože živi i okrijepi
 Narod naš za svaki boj!

Bože živi i uskrili
 Našu sreću dosad jadnu,
 Protivnici da joj padnu,
 Prijatelji steku moć.
 Daj sunašcu, Bože mili,
 I pred naša vrata doć!
 Bože živi i uskrili
 Našu sreću, našu moć!

Bože živi i ražari
 Svetu vatru rodoljublja,

Svako srce budi zublja,
 Svako oko budi plam,
 Da s narodne svete stvari
 Sav usplamti narod nam!
 Bože živi i ražari
 Rodoljublja sveti plam!

Bože živi i povrati,
 Što je naše, nama skoro,
 Ljudska pravda vraća sporo,
 A duguje dugo već.
 Staru bar nam krv naplati,
 Dok ne bude nova teć!
 Bože živi i povrati
 Nama, što je naše već!*)

*) Ovu himnu uglazbio je za muški zbor Arnošt Förchgott - Tovačovsky, korovoda slavenskoga pjevačkoga društva u Wien-u, koje ju je prvi puta javno pjevalo 10. siječnja 1870. Iza Tovačovskoga stali su i hrvatski glazbotvorci redom ishitritvati napjeve za tu popijevku kao: Iv. pl. Zajc (autor opera: „Zrinjski“, „Ban Legat“, „Mislav“, „Prvi grijeh“, „Momci na brod“ i mnogih drugih skladba, kojih ima preko 1016), F. Wiesner - Livanadić, F. Š. Kuhač, M. Brava, V. Just i drugi. Tako ta popijevka, koja je tako krasna, te se već ponišljalo, da ona postane hrvatskom narodnom himnom, ima svu silu napjeva, no nijedan nije prodro u narod.

Nikoli Zrinskomu.

(1867)

Junače Zrinski! ponosno narod te
Zove svojim i rado ti spomenu
Grli, penjuć po njoj se rad u
Nebo bolje si sreće na svijetu.

Već trista ljeta on te oplakuje,
A sad iz ruku smrti trgnuo bi te,
Da mož' silom, i sto života
Dao bi tebi; jer on već sluti,

Da samo junak-duh će ga spasiti,
Duh samo onaj, što mu najsajnijom
U tebi zvijezdom za života
Svega prosinu. O slava tebi!

I tvom junaštvu slava, a blago si
Svim nama, koji tebe imamo i
Po tebi lijep svoj uzor, kako
Braniti sveđer valja nam svoje!*)

*) Izvadak. Sigetski junak † 1566. „Matica Hrvatska“ izdala je o porodići krčkih knezova, kasnije prozvani Zrinjski po gradu Zrinju, ova djela: „Bribirski knezovi od plemena Šubić“ (1897) i „Krčki knezovi Frankopani“ (1901) od Vj. Klaića; M. Mesić: „Život Nikole Zrinskoga“ (1863), „Posljednji Zrinski i Frankopani“, krasno ilustrovani zbornik.

B o g u.

(1868)

Ti jesi blag i dobar i milostan,
 Ti jesi jak i mudar i pravedan.
 Ti jesi svet i blažen — o ti
 Jesi jednomo na struku razvoj

Sviju vrlina! Um si nad ume sve,
 Vječnik vremena, car neizmjernosti,
 Vladar udesa! Tebi nema
 Para, ni druga, ni premca, niti

Takmaca: jedin ti si za sebe u
 Svemiru bitnik, a sva druga bivad
 Pram tebi to su praške, što tek
 Tvom se na suncu vide, da jesu!

Sve s tebe biva: vir si, iz koga svi
 Životi teku; more, u kojem se
 Sve smrti tope, uzrok prvi
 Svega na svijetu i cilj mu zadnji!

Ti sve razvijaš i unapređuješ
 Mijenom: sve ide i prolazi, svemir
 Vječni je svemijenj, ti jedini
 Samo u njemu vječna si stalnost!

U vrijeme miso kamo god zaroni,
 Kud godijer prhne ona u prostoru,
 Svud tebe nađe, ali tebi
 Iskona nigdje ni konca: vječnost

Tvojim je vijekom, vas sioni svijet
 Tvojim je stanom! a u svijetu tom
 Silnom ne mine časak, niti
 Kapljica kane, nit listak šušne,

Nit ptica pisne, misao krene il
 Srdašca kucne igdje i ikada
 Bez tvoga znanja; sve bezbrojne
 Stvorove svoje i sve im znaće

Opstanka i sve jave života im
 Imadeš ti na umu, i svim se ti
 Odzivlješ ocem pravednikom,
 Ljubav bo tvoja sviju je majka!

Sva sila, sva moć svijeta ovog tvojoj
 U ruci leži: njom svemogućnicom
 Tvoriš i držiš i ravnaš sve
 Svijete i vijeke, i njom ih mrviliš!

Al tu uz moć i silu, koja tvojoj
 U ruci leži, ona opet ti je
 I blaga svakog puna, tako
 Njom i usrećuješ sve, što činiš

I sreću svu u vlasti svojoj imaš.
 O ti ju vječnim milosti poplavom
 Širom razlijevaš, i vaskolik
 Svijet vječitim uspjehom nataplješ;

Al joj i svaku kapljicu ujedno
 Na vagi pravde strogo dosuđuješ
 Jedincu; ti sav svijet svojoj po
 Volji udesuješ i periš i

Na boljak putiš; al slobodnoj ipak
 Tim volji na put ne staješ nijednoj;
 I tako ti i zlu na moru
 Svijeta valovat svakom dopuštaš,

Al vali svakom sleći se moraju
 Opet med stalne obale smjera tvog
 I nosit općem blagoslovu
 Lađe: u tom ti višnja je mudrost!*)

Biskupu Strossmayeru.

(1870)

Drhtnu Rim vječni, sva se zemlja lecnu
 S Tvoga gromnog, s Tvog potresnoga slova
 Kako da naš svijet ne ustrepti s Tebe
 Radosti silnom!

*) Izvadak.

Već od trešnje te starinskoj na zgradi
 Puče zid diljem, iz mračnih mu rupa
 Već lete širom nepokojne sove,
 Miševi slijepi

I druga noćad, a ovoj nemani
 Suprot svud prhću bjelodanke budne
 Ptice, međ kojim evo i pjesme mi
 Tebi na slavu.

Zdravo, naš slavni, veliki junače!
 S ponosom gleda na milog si sina
 Zemlja nam rodna, s ponosom zove Te
 Narod ljubimcem;

S ponosom sav svijet pripoznaje Tebe
 Prethodnikom svog neodoljivoga
 Tijeka pram stalnom, vječitom si cilju
 Uzorna boljka.

Zato tutnji on na sve strane dikom
 S Tebe, a mala, prezrena Hrvatska,
 Za koju svijet taj ni ne znaše skoro,
 Sad je na glasu. —

Oj sviće nov dan! već mu svijetla zrake
 Dopiru prve, ter se njimi veće
 Sijevaju ljudstvu i vrhunci, glave
 Veljih umova;

Magle već s duša padaju mnogih i
 Prodire u svijet čistiji razuma
 Zrak, i rudi svod nebeski mnogom se
 Razbornu oku.

Danu tom vijesnik zlatoustan Ti si!
 Njemu su sjajne Tvoje riječi prvi
 Spjev ptice rane, za kojom će skoro
 Slijediti druge,

A za njim žarko i sunašce granut.
 Danu tom novom oj raduj se, svijete;
 Al uz tu radost nama i ovu još
 Zamjerit ne ćeš:

Sin naše zemlje njemu bijaše slutnik,
 Sin naše zemlje njemu bijaše vijesnik,
 Sin naše zemlje i dovijeka bit će
 Hvaljen mu junak.

Zdravo, naš slavni, veliki junače!
 S ponosom gleda na milog si sina
 Zemlja nam rodna, s ponosom zove Te
 Narod ljubimcem.*)

*) Rodio se u Osijeku 1813. † u Djakovu 1905.
 Kad je god. 1870. na vatikanskom saboru držao zanosan govor o nepogrješivosti pape, postao je narodni ljubimac i prodičio Hrvate izvan granica naše domovine. On je otac novijeg hrvatskog prosvjetnog

Z m i j a.

(1870)

U Sahari zmija leži
 Na gorućem pijesku,
 I blaži se otrovnica
 U sunčanom lijесku.
 Nij' joj prevruć ozdo pijesak,
 Niti sunce s gara;
 Treba, da si otrov skuha,
 Dvostrukoga žara.
 Po Sahari nema puta,
 Nema po njoj staze,
 Po pijesku joj bestražice
 Svi putnici gaze.
 Ali zmija ipak sluti,
 Kud će proći koji,

života: osnovao je Jugoslavensku akademiju, sveučilište i galeriju slika u Zagrebu i podigao o svom trošku divnu katedralu u Djakovu „ne mrđvim na spomen, već živim na uskrsnuće“. Tu je u kripti i pokopan. Potpuni uređaj njegove sobe spremlijen je i izložen u zgradi galerije slika u Zagrebu. O Strossmayeru izdala je Akademija veliko djelo na hrvatskom i francuskom jeziku, hrvatski povjesničar Tadija Smičiklas opisao mu život i djelovanje, a Milko Cepelić katedralu. Njegov lik narisao je Vlaho Bukovac, a kip isklesao Rudolf Valdec. Geslo njegovo bijaše: „Sve za vjeru i za dom“.

I zasjedno tu mjestance
Ona si prisvoji.

Eto čete beduinâ
Na brzijeh konji,
Prah ko magla smeđožuta
Vije se oko njih.
Lete kao žive strijele,
Ko strijele prolete,
Samo jedan zaostade,
Nesreća ga srete :
Ovila se oko noge
Konju zmija ljuta.
I u bedro ujela ga
Otrovnica žuta.

Posrnuo konj i pao
S griza prebolnoga
I poda se povadio
Beduina svoga.
Glada ovaj, da se otme
Položaju hudu,
Al ujede i njeg zmija —
Trudnja mu zaludu.
Na oazi nedalekoj
Zakukala žena ;
Beduini vratili se
Bez supruga njena.

Skoči jadna k onoj strani,
 Otkud došli oni,
 Korake joj ljubav vodi:
 A bojazan goni;
 Ide tražit nesretnica,
 I nađe si muža,
 Gje se svoga uza konja
 Umirući pruža.
 Cikne kao pomamljena,
 Nice k njemu pane,
 Zagrli ga te na noge
 Podizat ga stane.
 Al pomoći nije njemu,
 A ni njozzi više,
 Od zmijina jerbo jeda
 I ona izdiše.

Sa oaze za materom
 Plače dijete malo.
 Nenaviklo biti samo,
 Za njom dotrčalo.
 Dotrčalo i materi
 Na grudi se svilo,
 A mati si zagrlila
 Svoje čedo milo.
 Oj grli ga, grli majko,
 Zadnjeg ti je puta;
 Jer i njega već ujela

Otrovnica ljuta.
 Četiri se tijem mrtvaca
 Tuj sa zmije slože;
 Što l' na svijetu jedna zmija
 Zla počinit može.

Zapari se na pustari,
 Krene Samum vrući,
 Oblačine silne pijeska
 Pred sobom vijući,
 Poravnjuje stare hume
 I nanosi nove,
 Te zagrne svojim pijeskom
 I mrtvace ove.
 Mogila se sve po malo
 Nad njima napravi,
 Jedin spomen, kog pustara
 Svojim mrtvim stavi.
 A mogili savila se
 Zmija na vrhuncu,
 I blaži se kao prije
 U žarkome suncu.

M a j c i.

(1871)

Lik tvoj mili, majčice moja,
 Nad prošlim mi pomalja se vijekom,

Ko pun mjesec nad noćnim vidjekom
Svršena boja.

I u blagu tu mjesecinu,
U okrilje utječem se tvoje,
Kada godijer bježim tuge koje
Sadanju tminu.

I počinem pri tebi, panem
Na krilo ti glavom i zabušim
Lice si u nj, stisnem se i skrušim,
Dijete postanem.

A ti ko što nekada rabiš :
Šuškajući po glavi mi lijepo,
Čelo gladeć, ljubeć oko slijepo
San mi dovabiš.

A sanak blag, glatku ko svilu
Da razvija tihano i lako,
Nemilje mi porazmrsi svako
Tvome na krilu.

Pa kako te da ne žalim oj!
Kako da te ne zavidim sjeni,
Kad si jošte i sad, u spomeni,
Zaštit mili moj.

Majko ! mnoge godine slomi,
 Nagomila već na grob ti vijeme,
 Ali jošte ne uduši tijeme
 Bol za tobom mi.

Sveudilj još ona — bijući
 Bilom srca — zadaje mi rane,
 Ter prestat će samo, kad prestane
 Srce mi tući.

Sveudilj još ona obliće
 Grob ti, kuca po njemu i grebe,
 Ne bi l', majko, probudila tebe
 S nova u žiće.

Da to može ! lik da ti mio
 Opet vidim, da se u nj zadubim,
 Oj da te se nagrlim, naljubim,
 Sretan bi bio !

I srećom si smućen, poražen,
 Riječce možda prozborio ne bi;
 Što da kažem, kazao bi tebi
 Muk mi preblažen.

Ali kad to biti ne more,
 Dok nas dijele različiti svijeti,
 Daj mi barem vili se popeti
 Do tebe gore.

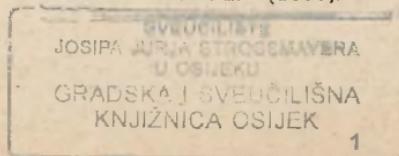
Neka ona kaže ti pojem,
 Koli mila i sad još i draga,
 Mila, draga iznad svega blaga
 Sinu si svojem.

Budi i ti njemu za uvar
 Knno dosad u svemu i svudi,
 Bdij i vodi . . . oj nadalje budi
 Andel mu čuvar!

A zemaljskom putu na svome
 Kada klone umoren ti sinak,
 Prvi daj mu za grobom počinak
 Krilu na tvome!

ZAGLAVNA RIJEČ. Sliku Petra Preradovića narisao je najodličniji hrvatski slikar Vlaho Bukovac. Istu je u povećem formatu reproducirala osječka knjižara Radoslava Bačića, pa je lijep ukras za hrvatske domove. — Pjesme u ovoj knjizi poredane su kronološkim redom, kako su spjevane (po godinama), osim soneta S. Vrazu i banu J. Jelačiću, koji su uzeti kao i naslovni stihovi, iz ciklusa „Mrtvim pokojnikom“ (1870).

SADRŽAJ

Životopis P. Preradovića (I. Milaković)	V
Smrt P. Preradovića (nekrolog B. Šuleka i govor J. J. Strossmayera)	VII
Pjesme P. Preradovića (prikaz: dra. Branka Drechslera, M. Šrepela i dra. M. Ogrizovića)	XII
P. Preradović — Franji Josipu I.	XXII
Pjesme i djela o P. Preradoviću	XXIII

Zora puca (1844)	1
Putnik (1844)	2
Djed i unuk (1845)	7
Mrtva ljubav (1845)	13
Miruj, miruj, srce moje! (1845)	14
Dvije ptice (1845)	16
Ljudsko srce (1846)	17
Ruža i ljubica (1846)	18
Nada (1847)	19
Slijepac Marko (1847)	21
Moja lada (1850)	22
Na Grobniku (1851)	23
Svraćanje (1851)	25
S. Vrazu (1870)	26
Zemaljski raj (1856)	27
Banu J. Jelačiću (1870)	29
Zvanje Slavjanstva (1860)	30
Rodu o jeziku (1860)	31
Starac klesar (1862)	35
Slavjanski Dioskuri (1863)	37
Bože živi (1867)	43
Nikoli Zrinskomu (1867)	46
Bogu (1868)	47
Biskupu Strossmayeru (1870)	49
Zmija (1870)	52
Majci (1871)	55
Sadržaj	59

GROB P. PRERADOVIĆA NA MIROGOJU
U ZAGREBU
IZRADIO HRVATSKI KIPAR IVAN RENDIĆ

KLUB HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA U OSIJEKU
(Reiznerova ul. 35-50-I.) osnovan je 3. listopada 1909.
Svrha mu je Promicati interes hrvatske knjige i
hrvatskog jezika literarnim posijelima [na kojima se
predaje, deklamuje i muzicira], publikacijama i pri-
redbom kulturnik proslava, te uopće voditi računa
o hrvatskim prosvjetnim prilikama i potrebama u
Osijeku i u ostaloj Slavoniji. Kako po tome „K. H.
K.“ u Osijeku ima zaštitu, da narode u Slavoniji
hrvatskoj misli utire staze u najzabitnije krajeve,
u gospodske palače i u seljačke kolibe, pouzdano
se nuda, da će mu pripoznati pravo na svaku bilo
moralnu, bilo materijalnu pomoć svaki iskreni i
pravi rodoljub.

Utemeljiteljni članovi plaćaju u klupsku blagajnu
jedanput za uvijek 100 K. Redoviti članovi i pri-
nosnici I. reda plaćaju godišnje 12 K članarine, a
članovi prinosnici II. reda 6 K godišnje.

Svi članovi dobivaju besplatno sve klupske publi-
kacije. Redovito pak dobivaju književno-umjetničku
smotru „Književni Prilog“, koja već sama vrijedi
za uplaćenu članarinu, a ova se može plaćati i u
mjesečnim obrocima.

PRIJATELJI HRVATSKE KNJIGE I JEZIKA ovim
mimojavaju, da ustupe za arhiv „K. H. K.“ u
Osijeku životopise, pisma i rukopise hrvatskih knji-
ževnika i javnih radnika, stara hrvatska i druga iz-
danja, u koliko su štampana u Osijeku ili u Slavoniji
uopće, slike (fotografije) i autografe (potpise) pisaca,
upise raznih književnickih zgoda, uspomena i drugo.

886.2-1

PRE

5
2

TISKARA
DRAGUTINA LAUBNERA
U OSJEKU